

Анализа на Протоколот -записникот од Втората меѓувладина конференција помеѓу Бугарија и Македонија

ОЛИВЕР АНДОНОВ

Како што ветив драги мои, еве Ви ја претставувам анализата на фамозниот Протокол кој сите (власта и божемната опозиција) го кријат од јавноста. Се надевам дека ќе имате трпение да ја прочитате целата анализа, како што се надевам дека правилно ќе ја разберете и ќе ги лоцирате сите замки за Македонија и слабости во Протоколот, а кои подоцна секако ќе имаат некакво (можеби не пресудно) влијание врз текот и динамиката на преговорите на Македонија за полноправно членство во ЕУ.

Една таква анализа за тоа што не чека насловена како „Стратегии во една стратегија или quo vadis Macedonians“ ја објавив 2017 година пред да се случи Преспанскиот договор, тогаш на порталот на господин Сотир Костов и во истата објаснив врз што се втемелени стратешките интереси на Грција и Бугарија кои тие не ги ни криеја, како и начините на спроведување и кои се крајните цели кои Бугарија сака да ги постигне. Сепак и покрај тоа нашите политиканти не реагираа превентивно, односно не направија мостови и состојби да избегнат дополнителни проблеми за македонската нација и држава. Едноставно не сакам да разберам како тоа повеќе од четири години па дури и повеќе од 14 години (бидејќи јавната објава на оваа стратегија беше уште во 2008 година) македонските власти ништо не преземаа.

За да не биде дека не е појаснето, направена анализа на точките кои нашите политиканти ги секуритизираат како национално пресудни, а тоа го прават исклучиво од лични политички мотиви, бидејќи сум уверен иако ја знаат содржината на Протоколот, не ја разбираат суштината, структурата и содржината без јасна визија за последиците и влијанието во иднина, токму во оваа колумна сакам да направам анализа на овие „спорни“ точки и да ги разјасниме самите точки и мотивите за нивно „оспорување“ или оправдано сомневање.

Генерално уште на почетокот може да заклучам дека поради политичкото и историското наследство кое го имаме со Бугарија, меѓусебното искуство, предрасудите и перцепциите едни за други, а особено некои конкретни активности едни кон други, особено во последно време, основна пречка во нормалната комуникација е НЕДОВЕРБАТА и тоа постојано се забележува како се провлекува низ Протоколот и особено е изразено кај бугарската страна која сака да доминира и да се заштити.

Да позборуваме за анализата на спорните точки во документите и секако основниот-Протоколот, кој владата го крие (од нејасни причини), а опозицијата која тврди дека го има не го објавува пред јавноста (повторно од нејасни причини), а потоа тврди дека и таа не го знае, или можеби причините и кај едните и кај другите ним им се јасни во контекст на игрите и бајките, бидејќи врз основ на негова објава од страна на Генчовска на 23-ти јуни, преведен Протоколот го објави и Дојче Веле. Токму истиот и јас го преземав од Дојче Веле, за што јавно се заблагодарувам и извинувам што без барање на авторски права за објавување од нивниот медиум таа нивна верзија ја употребив за анализа на истиот.

Да се анализира еден ваков обемен Протокол е екстензивна работа и бара време и убаво препрочитување на сите одредби и нивна поврзаност со Договорот за добросоедство кој сме го прифатиле како биатерален договор, како и на некои други документи и Протоколи кои произлегле од овој Договор и кои сме должни да ги почитуваме штом сме ги прифатиле, а за кои во самиот Протокол за прв пат слушаме (јас барем досега не сум слушнал за такви билатерални договори со Бугарија на пониско ниво). Ова е особено важно во оваа фаза кога сакаме да започнеме пристапни преговори за полноправно членство во ЕУ. Во исто време за да се даде коментар-анализа на одредбите од Протоколот и нивното влијание на преговорите за членство во ЕУ на Македонија, потребно е да се прочитаат внимателно и заедничката изјава на ЕУ и заклучоците на Советот и Преговарачката Рамка, особено да се разбере во контекст значењето на членот 5 алинеа 3 од рамката.

1.3а записникот или протоколот

Како што и напишав во една претходна колумна исклучително е клучно и значајно да видиме што се ја обврзува Македонија во иднина со овој Протокол (записник). Според тоа што го има објавено Дојче Веле како свој превод на бугарската верзија од 23-ти јуни 2022 година, овој Протокол има неколку спорни одредби и во основа е доста асиметричен, односно повеќе ја обврзува Македонија отколку Бугарија. Покрај тоа остава доволно простор за дополнителни барања кои „се подразбираат“. Сепак има еден момент кој е забележлив, а тоа е дека во него не постои отворено и експлицитно оспорување на Македонскиот јазик (доколку тоа не се обидат да го прават низ историските прашања подоцна), како на Македонскиот народ и нација.

На крајот, сето ова со обврските од Протоколот трае до полноправно зачленување на Македонија во ЕУ.

Точка 1

Овој записник-протокол има четири точки на дневниот ред, од кои по првата точка: „Преглед на постигнатите резултати во имплементацијата на Договорот за пријателство, добрососедство и соработка меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија за периодот од 10 јуни 2019 година до... 2022 година во областа на секторските соработки“, не постои никаква забелешка.

Впрочем, како воопшто и да не се разгледувала оваа точка и да не се разговарало по истата. Ова е малку зачудувачки, бидејќи остава простор за несоодветно оценување на постигнатите резултати или за манипулација со истите.

Точка 2

Втората точка од дневниот ред гласи: „Усвојување на Годишниот извештај за работата на Заедничката мултидисциплинарна експертска комисија за историски и образовни прашања меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија“.

Ова е всушност најпроблематичниот дел со кои мораме да се соочиме и каде што владите на двете земји го усвојуваат Извештајот на мултидисциплинарната експертска комисија за историски и образовни прашања за периодот 2019-2022 година со крајна забелешка дека работата е незадоволителна и ја охрабруваат комисијата да постигне задоволителни резултати согласно членот 8 став 2 од Договорот за добросоедство. (член 8 став 2 гласи: Во рок најдоцна до три

месеци од влегувањето во сила на овој договор, со цел продлабочување на заемната доверба, двете Договорни страни ќе формираат Заедничка мултидисциплинарна експертска комисија за историски и образовни прашања, на паритетна основа, за да придонесе за објективно и засновано на автентични и на докази засновани историски извори, научно толкување на историските настани. Комисијата ќе поднесува едногодишен извештај за својата работа пред владите на Договорните страни).

При тоа: „Двете влади се обврзуваат да создадат поповолна атмосфера за нејзината работа, охрабрувајќи ја да работи на зголемување на ефикасноста и постигнување конкретни резултати, врз основа на ригорозна научна дебата и да презентира факти и настани од заедничката историја која ги поврзува двете земји и нивните народи во образовните системи. Во својата работа, Комисијата строго да се придржува до одредбите од чл. 8, точка 2 од Договорот за пријателство, добрососедство и соработка, имено да се придонесе за целта, заснована на автентични и засновани на докази историски извори, научно толкување на историските настани. Во согласност со важечките одредби од Договорот од 2017 година, работата на Комисијата не може да се прекине еднострано“.

Ова се политички изјави кои во овој дел од протоколот имаат и позитивно значење, бидејќи се втемелува врз засновани на докази историски извори, но подолу Протоколот се занимава со исклучиво историски прашања со обврски и рокови за нивна реализација што може да биде проблем за реализација која е утврдена на не повеќе од две години од заклучокот на мешовитата комисија.

Оригиналите на соодветните историски извори и литературни текстови треба да бидат достапни, користени и презентирани од соодветните образовни институции во нивното проучување.

Овој заклучок за користење на оригиналите на соодветни историски извори е исклучиво научен и не би требало да предизвика проблеми.

Сите идни резултати од работата на Комисијата ќе бидат објавени заеднички од двете страни во рок од шест месеци од усвојувањето на договорените текстови од страна на Мешовитата меѓувладина комисија според член 12 од Договорот за пријателство, добрососедство и соработка, но доколку не се направи во рамките на тоа период, секоја земја ќе има право самостојно да ги објавува.

И овој заклучок не е на штета на Македонија, бидејќи остава простор за индивидуално објавување на резултатите од работата на историската комисија онака како што ние самите го гледаме и цениме. Во исто време не повлекува реперкусии кои би имале влијание врз текот на преговорите. Во однос на оваа точка од Протоколот не постојат посебно облигациски барања од Македонија.

Точка 3

Трета точка на дневниот ред е: „Усвојување насоки за активности за спроведување на Договорот за пријателство, добрососедство и соработка меѓу Република Бугарија и Република Северна Македонија за следниот период“.

Веднаш на почетокот се вели: „Владата на Република Бугарија изјавува подготвеност да се согласи да се одржи првата меѓувладина конференција на ЕУ и Република Северна Македонија, под услов

првата меѓувладина конференција да се одржи веднаш откако Република Северна Македонија во нејзиниот Устав ќе ги вклучи сите граѓани кои живеат на територијата на земјата кои се дел од бугарскиот народ и ќе го усогласи своето важечко законодавство со измените направени во Уставот. Владата на Република Бугарија ја презема оваа обврска со разбирање дека двете страни ќе го применуваат Договорот и овој Протокол со добра волја“.

Посредно земено, македонската страна се согласува (согласила) да ги внесе Бугарите во Уставот на Македонија поради што Бугарија гарантира почеток на преговорите иако временски може да биде проблематично од аспект на времето потребно за законски рокови за уставни измени и усогласување на важечкото законодавство. Сепак, во пракса постои една двосмисленост во овој заклучок како меѓусебна обврска, а тоа е дека: „ќе ги вклучи сите граѓани кои живеат на територијата на земјата кои се дел од бугарскиот народ“, што претставува нејаснотија за кои граѓани се однесува и во врска со тоа дали ова се однесува само на оние кои самоосознаено ќе се изјаснат како Бугари или и на сите оние Македонци кои од разни причини имаат земено бугарско државјанство и со тоа се и граѓани на Бугарија?

Ова е една од клучните точки за кои вака формулирани очигледно никој подлабоко не размислувал при работата во комисијата и која во иднина може да предизвика многу проблеми преку различно толкување и може да биде идна замка за игра со реални и измислени статистики.

Обврските на македонската страна се повеќе поради што и на почетокот зборував за асиметричност и се следни:

1.„Владата на Република Северна Македонија се обврзува да ги заврши соодветните процедури пред првата меѓувладина конференција и да ги вклучи во својот Устав оние нејзини граѓани кои живеат во земјата и се дел од бугарскиот народ“

2.„Да го усогласи своето важечко законодавство, така што ги одразува измените на Уставот.“

Ова е повторување на претходната обврска за промена на Уставот, но со истото отворено прашање кое никој не се сетил дека треба да го допрецизира посебно во однос на тоа што се би опфатило усогласувањето на важечкото законодавство.

„Владата на Република Северна Македонија, согласно чл. 11 ст. 5 од Договорот, ја потврдува залошбата дека ништо во нејзиниот Устав не може или не треба да се толкува дека претставува или некогаш ќе претставува основа за мешање во внатрешните работи на Република Бугарија со цел да се заштити статусот и правата на лицата кои не се државјани на Република Северна Македонија“.

Оваа обврска за Македонија е само уште едно потврдување на она што го имаме прифатено во Договорот за добрососедство и доколку сакаме да биде на еднаква основа, тогаш требало да се измени формулацијата во контекст дека „двете влади потврдуваат дека во нивните уставни не може или не треба да се толкува дека претставува...“, а со цел најпрво да се даде импулс на меѓусебна доверба. Вака формулиран овој заклучок во Протоколот непотребно ги потврдува одредбите од Договорот за добрососедство и укажува на стравовите кај Бугарија за Пиринска Македонија и можни идни појави на проблеми, што укажува дека во самото конструирање на Договорот за добрососедство бугарската страна длабоко и далекусежно размислувала за секој

збор и термин и нивното појмовно и термилошко значење при идното толкување на прифатените меѓусебни обврски утврдени со овој документ.

„Владата на Република Северна Македонија да ѝ достави на Република Бугарија копии од сите методолошки упатства, учебници, наставни средства и други релевантни наставни материјали во образовната програма на Република Северна Македонија во согласност со член 12 од Програмата помеѓу Владата на Република Бугарија и Владата на Република Северна Македонија за соработка во областа на образованието и науката“.

Најпрво, за јавноста не е јасно за каква Програма станува збор и со каква содржина е истата и какви обврски става пред Македонија и би морало овој документ да го видиме јавно.

Ова може да биде доста проблематична обврска со недефиниран рок на траење, бидејќи сега дознаваме за постоењето на уште еден документ „Програмата за соработка во областа на образованието и науката“, а тоа најпрво предвидува увид од страна на Бугарија во сите наставни материјали на Македонија. Не е проблем дека тие материјали се тајна, секако дека се јавно достапни, но во прашање е дали е предвидено Бугарија да може да бара нивна измена и колку сето тоа дополнително ќе трае временски додека се исчита во Софија. Исто како и што се Софија може да измисли во овој контекст дека треба да смениме, а тоа во пракса значи закочување на процесот на преговори и можност Бугарија да измислува проблеми кои во процесот на преговори ќе треба да ги решава ЕУ и повторно ќе го развлекува времето како и согласно член 5 алинеа 3 од Преговарачката рамка (каде се вели: ...вклучувајќи го и Договорот од Преспа со Грција и Договорот за добрососедство со Бугарија од 2017 година како и годишните прегледи и мерки за нејзина ефективна имплементација според нејзиниот член 12), Бугарија постојано има механизам за закочување на преговорите.

За Македонија единствено излезно решение во текот на преговорите согласно Преговарачката рамка е можноста за нејзино сослушување пред Советот на Европа во врска со извештајот на ЕК во кој Бугарија во секој случај ќе има влијание и можноста што тоа ќе го прави пред сите други членки на ЕУ, а истите во Советот ќе треба да одлучуваат по спорното прашање (најчесто во врска со напредокот и затварањето на некое поглавје) со гласање и квалификувано мнозинство, што значи дека Бугарија може да биде надгласана за евентуалните политички мотивирани глупости со кои би не попречувала. Но, како и да е, ова е погрешен чекор на нашата дипломатија, така што и со оваа Програма владата не има ставено во неповолна позиција.

Точка 4

Четвртата точка е усогласување и потпишување на Протоколот на бугарски јазик според Уставот на Република Бугарија и македонски јазик според Уставот на Република Северна Македонија.

Оваа точка не е реализирана поради тоа што реално записникот уште не е потпишан, а употребената терминологија за јазиците е во согласност со терминологијата која е употребена во Договорот за добрососедство од 2017 година.

2. Други прашања (посебен дел од Протоколот)

Напоменувам дека поради обемност на анализата во овој дел не се анализирани во целост прашањата поврзани со обврските во врска со поглавјето во Протоколот наречено „говор на омраза“.

2.1.Рехабилитација на жртви од комунистичкиот режим

„Владата на Република Северна Македонија, во согласност со Декларацијата на Собранието на Република Северна Македонија од 2006 година со која се извинува на жртвите на репресијата на режимот во периодот 1945-1990 година и во духот на Резолуцијата на Европскиот парламент за европската совест од 2009 г. и тоталитаризмот, да ги осуди и да се извини за неправдите и репресиите извршени во минатото, директно или индиректно, од страна на југословенскиот комунистички режим врз граѓаните врз основа на нивното етно-политичко самоопределување, вклучувајќи ги и во однос на Бугарите“.

Во овој посебен дел од Протоколот повторно постои асиметричност на обврските на страните. Имено, Македонија треба врз основ на сопствената унифицирана и општа собраниска декларација дополнително и посебно да им се извинува на Бугарите репресирани од комунистичкиот режим.

Начелно тоа не е проблем, но посебното национално издвојување разбрано како репресирање поради етно-политичко самоопределување (како Бугарин да е политичко определување) ќе поттикне диференцијални прашања за посебно извинување кон секоја етничка припадност засебно како да комунистичкото репресирање да било врз етничка а не идеолошко-политичка основа, а ние Македонците да сме геноциден народ кој под маска на комунистичкиот режим врши етно-политичка репресија. Тука е несомнено потребно да се измени терминот „етно-политичко самоопределување“ како причина за репресија од комунистичкиот режим.

„Владата на Република Северна Македонија декларира дека ќе ја создаде потребната сеопфатна правна рамка за целосно отворање на архивите на репресивниот апарат на поранешните државни безбедносни служби од времето на комунизмот, вклучувајќи полиција, цивилно и воено разузнавање и контраразузнавање во периодот од 1945 до 1991 година. Оваа сеопфатна законска рамка ќе создаде јасни можности за слободен, неограничен и навремен пристап, истражување, право на користење, објавување и институционално чување и зачувување на релевантните документи“.

Оторањето на архивите и нивно законско објавување може да биде од голема полза, особено знаејќи дека во Македонија безбедносните служби најмалку прогонуваа заради етничка припадност, туку заради идеолошка припадност, а во тој контекст ќе излезат на виделина две работи кои се многу важни:

- 1.кои се е гонет заради идеите на ВМРО за самостојна Македонија и заведен под „македонски национализам“ што е против аргумент кон Бугарија кој потпаѓа под „релевантни историски докази“ и

- 2.при обработката на службите за безбедност ќе се види кој се со докази бил соработник на бугарските служби за безбедност што повторно не оди во полза на Бугарија.

Сосема е друго прашањето дали подоцна Бугарија ќе се согласи со тоа што ќе се најде во архивите на службите за безбедност во Македонија, но ќе остане неприкосновен факт и пред ЕУ. Секако, ќе

напомена дека тоа е добро и потребно и поради нас самите, бидејќи за повеќе од триесет години не извршивме реална лустрација.

„Владата на Република Северна Македонија, во рок од една година, да ја воспостави потребната сеопфатна правна рамка за целосно отворање на архивите на репресивниот апарат на поранешните државни безбедносни служби од времето на комунизмот, вклучително и полицијата, цивилното и военото разузнавање и контраразузнавањето во периодот од 1945 до 1991 г. Оваа сеопфатна правна рамка ќе создаде јасни можности за слободен, неограничен и навремен пристап, истражување, право на користење, објавување и институционално складирање и зачувување на релевантните документи“.

Ова исто така не е проблем и единствено може да претставува проблем во однос на лицата кои работеле во службите за државна безбедност, а сеуште се живи и работеле во насока на контраразузнавачка или разузнавачка активност кон Бугарија па поради тоа тие или нивни потомци да имаат последици. Ова прашање треба да се доуреди во насока на неоткривање на оперативните работници или соработници на југословенските – македонските служби во Бугарија, а кои можеби се уште живи или нивните потомци да се доведат во опасност.

„Бугарија изјавува дека веќе обезбедила и ќе продолжи да обезбедува пристап до архивите на репресивниот апарат на поранешните државни безбедносни служби од времето на комунизмот, со што се создаваат јасни можности за слободен, неограничен и навремен пристап, истражување, право на користење, објавување и институционално чување и чување на релевантни документи“.

Во овој контекст препорачувам, додека трае овој процес, научни работници од Македонија во областа на историјата да ја тестираат изјавата на Бугарија и во пракса да побараат непречен достап до досиета на пример на Венко Марковски. Тоа би ни дало многу аргументи и факти за тоа како тој самиот бил третиран од бугарските власти, но и конкретен доказ за изјавата на Бугарија за непречен пристап до архивите на безбедносните служби.

„Владата на Република Бугарија да го сподели своето искуство во оваа област, вклучително и создавање на специјализирана централизирана архива, врз основа на законодавството усвоено од земјата во 2006 година. Бугарија ќе продолжи да обезбедува пристап до архивите на репресивниот апарат на поранешните државни безбедносни служби од времето на комунизмот, со што ќе продолжи да создава јасни можности за слободен, неограничен и навремен пристап, истражување, право на користење, објавување и институционално зачувување и заштита на соодветните документи“.

Воопшто е забележливо дека обврските за страните се различни дури и наративно при што кон Македонија се забележува императивен настап, додека Бугарија споделува, изјавува, ќе продолжи да обезбедува и слично, а што во основ остава простор за сомнеж дека во одреден миг може да даде забелешка на поведението на Македонија што воопшто не мора да одговара на реалноста, но ќе одземе време за утврдување на фактите што ќе влијае врз должината на преговорите. Ова е вина на нашата дипломатија која очигледно не води сметка за интегралноста и духот на Протоколот кој наместо добрососедство базирано на добра волја обврзува и има императивен наратив кон Македонија.

2.2.Тема историја

Сепак историјата е неодминлива тема за расправа во овој Протокол и тоа не во конкретни расправи за историски личности и настани, како и епохи, туку исклучиво во главно во однос на работата на комисијата и постигнатите резултати, а поврзано со обврските од член 8 став 2 и 3 од Договорот за добрососедство.

„Согласно чл. 8 став 3 од Договорот, двете страни се договорија за заеднички годишен календар за 2022 и 2023 година за заеднички прослави на заеднички историски настани и личности, кои веќе се договорени од Заедничката мултидисциплинарна експертска комисија за историски и образовни прашања. Доколку постои политичка волја, двете земји ќе слават и други заеднички историски настани и личности. Годишниот календар е приложен кон овој Протокол.“

Во Протоколот неможевме да го видиме календарот и единствено се знае што е се договорено во врска со цар Самуил и по се судејќи тоа ќе треба да го дознаеме во детали од нашиот дел од мешовитата комисија.

Во Протоколот само се констатира: (Владите на двете земји, на заедничка церемонија, ќе ги откријат обновените натписи на Самуиловата тврдина во Охрид, што ќе ги одразува препораките на Комисијата.)

Што точно значи тоа и што содржат тие натписи, на кој јазик и кој е релевантниот научен извор нема информации во протоколот и за тоа ќе треба историската комисија да се изјасни јавно и со аргументи.

Во однос на делот на историското образование исто така е се договорено околу цар Самуил поради што е констатирано: (Владата на Република Северна Македонија ќе подготви и презентира примерок на лекција за 7.одделение од наставната програма на Република Северна Македонија за цар Самуил, во согласност со препораките на Комисијата и во согласност со чл. 8 став 2 од Договорот. Овој примерок од лекцијата во прилог на овој протокол ќе биде вклучен во училишната програма во Република Северна Македонија во иднина.)

Што конкретно содржи овој примерок од лекција за цар Самуил и врз кои историски релевантни докази се темели, одговорот треба да го даде македонскиот дел од комисијата и истиот да го објасни и презентира пред јавноста како научно сознание од кое нема да може да се отстапува.

„Двете страни ќе се придржуваат до оние текстови одобрени од Заедничката меѓувладинска комисија според чл. 12 како основа за организирање, заеднички или поединечно, прослави, како и придржување до нив во јавните говори и изјави за заеднички историски настани и личности за кои се организираат предметните прослави“.

Ова претставува само континуитет на веќе започнатата пракса поврзана со утврдувањето на поедини историски епохи, настани и личности и континуитет на дефинирањето на заедничките заклучоци и заедничките одбележување и прослави, но со надополнети утврдени факти од историската комисија, а потврдено од меѓувладинската комисија и претставува обврска и за двете страни во иднина при јавните толкувања, изучувања и празнувања на овие настани, лица или епохи.

На следниот состанок на Мешовитата комисија по чл. 12 од Договорот, двете страни да ги одобрат препораките на Комисијата за целиот период во текот на средниот век.

Ова е обврска која е временски утврдена мислам на три месеци, а такви временски утврдувања ја карактеризираат улогата на историската комисија утврдено со Протоколот. Во тој контекст можно е да дојде до блокирање на преговарачкиот процес доколку од било кој причини не се почитуваат роковите дадени за реални резултати на историската комисија.

„Согласно точка 3, ст. 3 од Записникот од првиот состанок на Мешовитата меѓувладина комисија од 2019 година, владите на двете земји да ја охрабрат Комисијата да подготви и да им предложи на двете влади препораки за заедничко одбележување на заедничките историски настани и личности во рок од една година од потпишувањето на овој Протокол“.

Ова е уште еден од роковите за комисијата со рок од една година, а во врска со заедничките прослави и одбележување на заеднички историски настани.

„Двете страни ја поддржуваат и охрабруваат Комисијата да ја заврши работата на сите периоди од заедничката историја што ги обединува двете земји и нивните народи, во согласност со чл. 8 став 2 од Договорот, со цел целосно имплементирање на овие препораки во образовните програми пред ратификацијата на Договорот за пристапување на Северна Македонија во ЕУ.“

Ова е клучниот рок за историско-образовната комисија која мора да заврши со работата до ратификацијата на Договорот за пристапување на Македонија во ЕУ, а тоа покажува дека Бугарија става заштитен механизам да не држи надвор од ЕУ и по завршување на преговорите преку не ратификување на Договорот за пристапување во ЕУ, а под изговор дека не е завршено имплементирањето на препораките во образовните програми. Ова е една од клучните замки за Македонија во Протоколот и ќе зависи исклучиво од добрата волја на Бугарија. Македонската страна треба да инсистира да се избрише делот „пред ратификацијата на Договорот за пристапување на Северна Македонија во ЕУ“.

Очигледно е дека во исто време се даваат рокови со кои би се забрзала работата на комисијата за историско-образовни прашања, но мотивите може да бидат и кај нас и кај бугарската страна подеднакво важни. Ние побргу да завршиме со историските прашања и да влеземе полноправно во ЕУ, а тие да добијат резултат пред да влеземе во ЕУ што би било во ред и може да не мотивира да забрзаме во преговорите, но мора да се напомене дека по се што се случи постои голема недоверба, а Македонија нема заштитни клаузули за себе и во исто време Бугарија да неможе да поставува дополнителни барања.

3. Мерки по првата меѓувладина конференција

Овде се работи за прашања поврзани со тоа што сме презеле како обрска според Протоколот од првата меѓувладина конференција со Бугарија кој го потпиша Димитров, а за кој исто така не знаеме, бидејќи го немаме во јавност.

Одтука, се што е наведено тука претставува вистинска облигација која сме ја презела со тој Протокол и се пренесува и во овој Протокол така што генерално тука може да се бараат само можности за ублажување на грешките кои се направени со Првиот Протокол, а тоа е на потполно добра волја на Бугарија.

Инаку во целост се работи за директни императивни обврски за Македонија.

„Владата на Република Северна Македонија до почетокот на учебната 2023-2024 година да ја промени содржината на учебникот по географија за VII одделение“.

Повторно комисијата за образование треба да објасни поради што се согласила на промена на содржината на учебникот и што конкретно треба да се промени. Објаснувањето се однесува на етничко-територијални претензии, па согласно тоа мислам дека се работи за тврдењето дека во Пиринска Македонија живее македонско малцинство.

„Двете страни се согласија дека, при идентификување други случаи на неосновани етнички/територијални претензии во учебниците и наставните помагала, тие да се повлечат од нивните образовни програми и да се промени нивната содржина“.

Во овој контекст, Македонија треба да бара реципрочно однесување и истото да го побара од Бугарија, бидејќи во нивните учебници се тврди дека во Македонија живее бугарски народ, а не Македонци.

„Владата на Република Северна Македонија се обврзува, во периодот на преговори за членство во ЕУ, доследно да ја информира Република Бугарија за сите промени во содржината на сите учебници, наставни средства и насоки во образовната програма на Република Северна Македонија и да обезбеди копии од новите изданија“.

Ова е повторно императивна обврска за Македонија и не е на паритетна основа, но важи само во периодот на преговори за членство во ЕУ. Тука е многу важно да знаеме дали имаме некакви обврски за нашето гледање на образовните содржини според ДЕУ откако ќе влеземе во ЕУ или со тек на време можеме да ги вратиме нашите гледишта кои не се поврзани со онаа што научно и со докази ќе се утврди.

Воглавно Бугарија преку овие прашања на историја и образование се обидува да ја зацврсти својата внатрешна политика за непризнавање на малцинствата посебно македонското малцинство и да се обезбеди од евентуални идни во рамките на ЕУ етнички промени во Пиринска Македонија кои нема да може да ги сузбиваат како сега, бидејќи спроти себе ќе имаат исто така земја членка на ЕУ.